

KUNSTEN

[K] TUSSENTIJD HET (ZELF)BEELDONDERZOEK VAN JEROEN EISINGA

Heeft een boek een open einde, dan blijft de afloop ongewis. Een openingszin is echter cruciaal, die vormt immers de aanzet tot het verhaal. Zoals een figuratief schilderij een snapshot kan lijken, zo ook kan het medium film worden gebruikt om scènes te tonen zonder begin of einde. Filmer Jeroen Eisinga (Delft, 1966) is er vaak op uit om zo'n proces te tonen, een gebeurtenis met kop noch staart. Niet zelden speelt de kunstenaar zelf de hoofdrol in gefingeerde scènes uit het dagelijks leven. Een tweede thema is zijn omgang met voyeurisme. De kijker kijkt, maar kan niets doen om in te grijpen in het getoonde. Dan kunnen krap vijf minuten film een eeuwigheid duren, zoals in *Arm schaap*, 1997.

Venster. Het Stedelijk Museum Schiedam toont acht werken van Jeroen Eisinga, zeven films en één foto. Het is een dwarsdoorsnede uit zijn oeuvre. Vroeg werk, één à twee films uit de tussentijd en het recentelijk voltooid en nu al spraakmakende *Springtime*. Film genereert per definitie beelden van een parallel universum. Waar je in het dagelijkse leven keuzes te over hebt om naar iets te kijken – het terloopse wint het meestal van het minutieus willen doorgronden van wat de omgeving te bieden

heeft – is er bij film slechts één keuze: uitkijken of weggijken (en weglopen). Eisinga weet de spanning waarmee hij de toon zet vast te houden. Dat geldt zowel voor het meer verhalende *Het belangrijkste moment van mijn leven* (1995) als voor de werken waarin relatief weinig “gebeurt”. *Springtime* (2010/2011) duurt met zijn 19 minuten en 5 seconden het langst en boeit – ondanks de setting van een klassiek renaissanceportret – van de eerste tot de laatste seconde.

Eisinga kiest voor zijn films een beperkt kader. Als de camera al niet geheel is gefixeerd – de film is één langgerekt shot – dan gebruikt hij een minimum aan beweging. Wat dat aangaat, is *Het belangrijkste moment van mijn leven*, de eerste film in Schiedam waar de bezoeker in verzeilt, uitzonderlijk. We zien Eisinga in het gras wat rommelen met een zelfgemaakte “filmmitrailleur”. Hij nodigt in het Russisch, met Engelse ondertitels, de kijker uit om hem te volgen richting zijn *moment décisif*: “Whoever wants to come can join me”. Film in het apparaat en dan dwars door een sloot naar de overkant. Zijn filmende broer volgt hem en wacht hem op. Aangekomen op de plaats van bestemming zet hij zich schrap en... faalt. “I apologize”, luidt de vertaalde teleurstelling.

Streven. Een kleine bekentenis. In mijn schooljaren heb ik ooit een boek verzonnen: *Das Denkmal*. In de

Jeroen Eisinga, *Springtime*, 2010-2011, 35 mm film overgezet op HD video, zwart-wit, zonder geluid, duur: 19' 5", variabele afmetingen © Jeroen Eisinga / Galerie Zic Zerp.

klas schreef ik een – tijdens de lange fietstocht van huis naar school gecomposeerd – verslag van een onbestaand boek. Het monument in de titel was opgericht ter nagedachtenis aan een geleerde. Deze had zich afgesloten van de buitenwereld voor zijn baanbrekende onderzoek en had daarbij zijn vrouw verwaarloosd. Op zijn eureka-moment schiet zijn vrouw hem dood en slaat, geschrokken van haar daad, de hand aan zichzelf. De aantekeningen van de geleerde zijn voor een buitenstaander niet te ontcijferen en zo blijken zijn inspanningen alsnog tevergeefs te zijn. Ik herinner me de discussie met de docent over de thematiek. Hij meende dat het draaide om de krankzinnigheid van geleerden, ik dacht meer aan het alles opzijzetten om een doel te bereiken, daarin lijken te slagen en dan toch te falen (*Denkmal* = monument, maar ook “denk eens na”). Waar “mijn” wetenschapper wordt gefnuikt bij het najagen van een hoger doel, zo ook sneuvelt het ideaal van de hoofdrolspeler Eisinga in diens *Het belangrijkste moment*.

Bij andere films van Eisinga ontbreekt de lineaire ontwikkeling en zijn de opnamen niets meer, maar vooral ook niets minder dan een registratie van het momentum. Film nummer twee in Schiedam is in feite een voorloper: *44-40-PG* uit 1993. Onbedoeld gaat deze film een interactie aan met *Het belangrijkste moment*, dat om de hoek wordt geprojecteerd.

Denk je bij het kijken naar die laatste film aan een buiten beeld aanstormende tractor, dan blijkt dit het lawaai van de Volkswagen te zijn die in *44-40-PG* (het kenteken) rondjes rijdt om een geblinddoekte Eisinga. Hij loopt contra en ontwijkt op het gehoor zijn eigen auto, waarvan het stuur en de snelheid zijn gefixeerd; meestal met gemak, al schampt de kever hem af en toe.

Night Porter uit hetzelfde jaar is een spel met taal en beeld. In twee synchroon geprojecteerde films zien we een man in mummieslaapzak woelen in zijn slaap en daarnaast een overactieve portier. Deze licht een deur uit zijn hengsels en danst een ballet met een hond, waarbij hij de ingang voorziet van een letterlijke draaideur. Een hoger doel wordt deze keer niet nagestreefd, bezienswaardig is het zeker.

Sterven. “*Do you think a zebra is a white animal with black stripes, or a black animal with white stripes?*” Deze vraag is terug te vinden op de website van cineast Peter Greenaway, de Engelsman met een voorliefde om het calvinistische Holland zijn barokke ingrediënten te tonen. In *Sehnsucht* (2002) sublimeert Eisinga een zebra in het zwart-witte. Gefilmd in zwart-wit ligt de zebra op een zwart-wit geblokte vloer. Het beest blaast op, waarna de lucht langzaam het lijf verlaat. Eisinga is hier geestverwant van, zo niet schatplichtig aan Greenaways *ZOO – A ZED & TWO NOUGHTS*

Jeroen Eisinga, *Sehnsucht*, 2002, 16 mm film overgezet op HD video, zwart-wit, zonder geluid, duur: 8' 47", variabele afmetingen © Jeroen Eisinga / Galerie Zic Zerp.

(1985). Die film heeft als rode draad het registreren van verval. Een mannelijke tweeling maakt opnamen van rottingsprocessen met een stopfilmtechniek (*time lapse*). Om de zoveel seconden maakt de camera een opname. Worden de opnamen versneld afgespeeld, dan kan een proces van dagen in een paar minuten inzichtelijk worden gemaakt. Ze beginnen klein: een hap uit een verse appel en filmen maar. De twee gaan op zoek naar steeds hogere levensvormen, waarbij de diertuin waar ze beiden werken hun van studiemateriaal voorziet. Zo komt dan ook op zeker moment een zebra langs. Onherroepelijk belanden ze bij de mens. De keuze valt op henzelf. Camera opgesteld, "spuitje" en filmen maar. Ze raken echter overwoekerd door grote slakken, die de apparatuur vernietigen. Hun belangrijkste moment in hun leven, hun dood, wordt niet geregistreerd.

Van dolle slakken die de stervende/gestorven mens beletten de ultieme film te maken naar een filmmaker die zich juist opzettelijk laat overweldigen door een nietige diersoort die en masse bijna zijn dood veroorzaakt, is dan nog maar een kleine stap. In *Springtime* (2011) zwelt de bijenzwerm twintig

minuten lang aan. Je ziet dat Eisinga zoveel mogelijk probeert de camera in te kijken, maar noodgedwongen af en toe de ogen sluit – het geknipper met de oogleden zal de toorn der bijen wekken, die reageren door te steken. Het is breeduit in de media opgetekend: wat Eisinga hier heeft gedaan, overstijgt in beeldtaal de gangbare registratie van het fenomeen *bee bearding*, dat meestal als kermisattractie wordt gebracht: "kijk eens hoe dapper ik ben / hoe ver ik durf te gaan / hoe ik laat zien dat de bij ons vriendje is..." In stemmig zwart-wit, geschoten in 35mm-kunstenarsfilm pos(t)eert Eisinga (zich als klassiek portret).

Ik ontikom er niet aan hier even te melden dat de behandelend arts na afloop opmerkte dat Eisinga zich beter bij een psychiater kon vervoegen dan bij hem, én dat de kunstenaar door zijn mishandelde kop prompt de held werd van de lokale Ierse hooligans. Hoewel zijn heldenstatus door alle verhalen eromheen mythische proporties aanneemt, had *Springtime* "for the sake of the arts" beter beperkt kunnen blijven tot het twintig minuten geserreerd gebrachte breekbare evenwicht tussen spanning en overgave. Het boek met open einde én

begin. Zoals hij nalaat *on camera* het tij te keren voor het ruggelings gelegde *Arm schaap*, zo ook blijft *Springtime* verstoken van beelden van voor- en nazorg. In de media maakt hij dit “gemis” ruimschoots goed. Naast de meer prozaïsche beschouwingen over wat er allemaal bij komt kijken, spreekt hij in meer filosofische termen over zijn geestesgesteldheid en zijn doelstelling. “Op het moment dat je gezicht weg is, ben je jezelf, je identiteit kwijt.” Daarbij wilde hij bewust een claustrofobisch gevoel oproepen. Vijf minuten langer en hij had de ultieme claustrofobische ervaring kunnen opdoen: in de zes planken van een doods-kist.

FRANK VAN DER PLOEG

Jeroen Eisinga. Springtime, t/m 26 februari 2012,
Stedelijk Museum Schiedam,
www.stedelijkmuseumschiedam.nl,
www.smartprojectspace.net/artists/19.xml.
